

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 2/2005 vp

Valtioneuvoston selvitys Lissabonin strategian välitarkastelusta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 27 päivänä lokakuuta 2004 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen Lissabonin strategian välitarkastelusta (E 84/2004 vp) talousvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- apulaisosastopäällikkö Jari Gustafsson, ulkoasiainministeriö
- ylijohtaja Anne Brunila, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Maria Blässar, valtioneuvoston kanslia
- osastopäällikkö Heikki Koskenkylä ja yksikön päällikkö Pekka Sutela, Suomen Pankki

- tutkija Ville Kaitila, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- vanhempi tutkija Heikki Taimio, Palkansääjien tutkimuslaitos
- tutkimusprofessori Jaakko Kiander, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- talouspoliittinen asiamies Simo Pinomaa, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- ekonomisti Olli Koski, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- johtaja Heikki Uusi-Honko, Teknologian kehittämiskeskus Tekes
- yliasiamies Esko Aho, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto SITRA
- johtaja Erkki Ormala, Nokia Oyj.

Viitetiedot

Valiokunta on lisäksi saanut asiasta jatkokirjelmät 1. VNK 3.12.2004 ja 2. VNK 10.2.2005.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄT

Ehdotus

Lissabonin strategian välitarkistusta käsitellään maaliskuussa 2005 Eurooppa-neuvostossa. Tätä valmistellakseen Eurooppa-neuvosto asetti maaliskuussa 2004 korkean tason työryhmän identifiomaan ne toimenpiteet, joiden avulla Lissabonin strategiassa asetetut tavoitteet voitaisiin saavuttaa.

Työryhmä sai työnsä päätökseen marraskuussa 2004. Tämä Wim Kokin johdolla työskennelleen työryhmän raportti on ollut pohjana helmikuussa 2005 julkaistulle komission tiedonannolle, jossa summataan tarvittavat toimenpiteet Lissabonin strategian tavoitteiden saavuttamiseksi.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto on strategian välivaiheen tarkasteluun liittyvissä kirjelmissään tuonut esille seuraavia näkökantoja.

Valtioneuvosto pitää sekä Kokin työryhmän raportissa olevaa analyysiä nykytilasta että komission tiedonannossa esitettyä perusviestiä oikeana. Lissabonin tavoitteiden toteuttamisessa ei olla riittävästi edetty ja nykytilanteessa tulee keskittyä kasvua ja työllisyyttä tukeviin toimiin. Vain turvaamalla taloudellisen kilpailukykyämme voimme turvata muut kestävän kehityksen elementit myös jatkossa.

EU:n tulee olla valmis vastaamaan avoimen kansainvälisen kilpailun haasteeseen. Samalla on panostettava avoimuuteen myös sisämarkkinoilla, jossa jäljellä olevia esteitä tavaroiden, palvelujen, työvoiman ja pääoman liikkuvuudelle on raivattava. Myös tiedon vapaata liikkuvuutta unionialueella, ja laajemminkin, on syytä painottaa. Kilpailukykyyn vahvistamisessa on otettava huomioon pitkän aikavälin haasteet, jotka koskevat hyvinvointijärjestelmien rahoitusta ja julkisen talouden kestävyyttä.

Valtioneuvosto painottaa toimia suotuisan yrittäjyysilmapiirin parantamiseksi ja tehostamiseksi. Yrittäjyyskynnystä on madallettava ja uusien yritysten perustamista edistettävä. Valtioneuvosto yhtyy komission esityksiin pk-yritysten roolista työllisyyden edistäjinä sekä keinoista yrittäjyyden tukemiseksi. Sisämarkkinoiden kehittämisen osalta valtioneuvosto yhtyy komission näkemyksiin keskeisistä, pikaista käsittelyä edellyttävistä säädöshankkeista, joihin lukeutuu mm. palveludirektiivi. Palvelumarkkinoita tulee tehostaa etsimällä palveludirektiiviehdotuksen pohjalta ratkaisut, jotka poistavat esteitä ja edistävät aidosti sisämarkkinoiden toimintaa ottaen huomioon Suomen aiemmin määritellyt kannat koskien erityisesti sosiaali- ja terveyspoliittisia näkökohtia sekä palvelujen sijoittumistaan valvontakysymyksiä.

Valtioneuvosto katsoo, että EU:n kauppapolitiikan tulee perustua avoimia markkinoita tukeviin selkeisiin pelisääntöihin. EU:n ulkoisen avoimuuden edistämiseen on pyrittävä myös sisäisissä politiikoissa. Kansainvälisessä ulottu-

vuudessa tulisi nostaa esille ilmastopolitiikka. EU:n kilpailukykyyn kannalta on erittäin tärkeää, että EU pyrkii aktiivisesti laajentamaan päästövähennyksiin sitoutuneiden maiden määrää.

Sääntelyä tulee yksinkertaistaa, mutta kiinnittää samalla myös huomiota mahdollisuuteen markkinaperusteisten ratkaisujen kehittämisestä vaihtoehtoiksi sääntelylle. Vaikutusarvioinneissa on tasapuolisesti huomioitava taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnalle tulee luoda sellaiset puitteet, joilla kannustetaan tämän toiminnan säilymistä ja vahvistumista Euroopassa. Tulevien puiteohjelmien tulee keskittyä kilpailukykyä edistävään tutkimukseen. Tutkimusrahoituksen ohella on tärkeää luoda ympäristö, joka synnyttää tehokkaasti kaupallisesti hyödynnettäviä ja tuottavuuskehitystä vauhdittavia innovaatioita. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan osalta valtioneuvosto tuo esille komission tavoitteiden lisäksi tarpeen kiinnittää lisää huomiota tutkimustulosten hyödyntämiseen. Valtioneuvosto yhtyy komission näkemyksiin korkeakoulujen merkityksestä kilpailukykyille. Lisäksi tulee korostaa korkeakoulutasoisen koulutuksen ja tutkimuksen laadun merkitystä eurooppalaisten korkeakoulujen vetovoiman lisäämiseksi. Huippuosaamisen lisäksi huomiota olisi kiinnitettävä myös perusosaamiseen ja siihen, että ammatillinen koulutus vastaa yritysten laadullisia osaamistarpeita. Ajatus Eurooppalaisen teknologiatutkimuskeskuksesta edellyttää valtioneuvoston mielestä vielä lisäselvityksiä.

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota tarpeeseen hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa nykyistä paremmin. Lisää huomiota tulisi kiinnittää myös tietoturvaan ja -suojaan liittyviin kehittämistarpeisiin. Valtioneuvosto tukee komission näkemystä siitä, että Euroopan tulee ottaa johtava rooli kestävän kulutuksen ja tuotannon edistämiseksi. Jäsenmaiden tulee vahvistaa ekotehokkaiden innovaatioiden ml. ympäristöteknologioiden edistämistä.

Komission esityksiin teollisen tutkimuksen yhteistyökonsepteista valtioneuvosto suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti. EU:n tulee tukea aktiivisesti teknologisten innovaatioiden kehit-

tämiseen ja käyttöönottoon liittyvää public-private-yhteistyötä. Ajatusta eurooppalaisista teknologia-aloitteista pidetään laajoina ja kunnianhimoisina ja katsotaan, että niiden käytännön toteuttamiseen liittyy vielä paljon haasteita ja avoimia kysymyksiä. Suuriin eurooppalaisiin tuotantoa sisältäviin hankkeisiin suhtaudutaan varauksellisesti.

Valtioneuvosto pitää työvoiman liikkuvuutta tärkeänä osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi ja kiinnittää huomiota mm. työperäisen maahanmuuton edistämiseen.

Strategian hallinnoinnin osalta valtioneuvosto pitää tärkeänä sen yksinkertaistamista ja tehostamista. Komission esityksiä voidaan pääosin tukea. Valtioneuvosto esittää jossain mää-

rin kritiikkiä komission ehdottaman Lissabon-toimintaohjelman osalta. Se on liian laaja ja sisältää osin päällekkäisiä ja erimitallisia toimenpidesuosituksia. Komission ajatus uuden suunta-
viivapaketin jakamisesta kahteen osaan eli talouspoliittisiin ja työllisyysuuntaviivoihin on hyvä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää mikrotaloudellisten suositusten ja raporttien laadun parantamiseen. Ajatus kansallisten Lissabon-toimintaohjelmien laatimisesta on hyvä. Lisäselvitystä valtioneuvosto kaipaa erityisesti siitä, miten avoimen koordinaation järjestelmää uudistetaan. On tärkeää arvioida, miten tietyt relevantit osat avoimen koordinaation prosesseista pidetään jatkossa osana Lissabonin strategiaa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

1. Lissabonin strategia

Vuonna 2000 Lissabonin Eurooppa-neuvostossa hyväksyttiin strategia Euroopan yhteisön kilpailukyyn parantamiseksi vuosina 2000—2010. Tavoitteeksi asetettiin unionin kehittäminen maailman kilpailukykyisimmäksi ja dynaamisimmaksi tietoyhteiskunnaksi vuoteen 2010 mennessä. Strategian tavoitteena on ollut samanarvoisesti edistää kilpailukykyä talouden, sosiaalisen sektorin sekä kestävän kehityksen politiikkaloilla. Tavoitteen toteuttamiseksi on asetettu vuosien varrella yhteensä jo noin kaksisataa erillistavoitetta, joiden toimeenpanossa on käytetty osin yhteisötason sääntelyä ja osin nk. avointa koordinaatiota eli tietynlaista poliittista vertaispainetta jäsenmaiden välillä.

Lissabonissa sovitut kehittämisalueet on jaettu kuuteen politiikkapilariin, jotka ovat yleinen talouskehitys, työllisyys, innovaatiot ja tutkimus, talousuudistus, sosiaalinen koheesio ja ympäristö. Kullekin näistä on asetettu useita ajallisia tavoitteita, joita on lisätty vuosittain Eurooppa-neuvoston kokouksissa. Edistymistä kullakin sektorilla seurataan indikaattoreiden avul-

la. Kritiikkiä on esitetty paitsi tavoitteiden määrästä myös indikaattoreista ja epäilty, antavatko ne oikeaa kuvaa todellisesta kilpailukykyvyydestä. Siitä vallitsee kuitenkin yksimielisyys, ettei unioni ole edistynyt odotetulla tavalla asettamis-
saan tavoitteissa. Vain ani harvat jäsenmaat, ml. Suomi, ovat kyenneet pääosin saattamaan voimaan strategian edellyttämät toimenpiteet ja uudistamaan rakenteitaan toivotulla tavalla. Liian usein ovat hyvinkin lyhytnäköiset intressit ajaneet EU-jäsenmaiden päätöksenteossa eurooppalaisen edun edelle. EU:n laajentuminen on osaltaan tuonut prosessiin uusia haasteita, joskin myös pidemmän aikavälin positiiviset mahdollisuudet ovat kasvaneet.

Prosessiin liittyy useita ongelmia, joita kuvataan hyvin mm. Wim Kokin työryhmän "Facing the Challenge — the Lisbon strategy for growth and employment" -raportissa. Strategian täytäntöönpano on ollut hallinnollisesti raskasta kaikkine raportointivelvoitteineen. Toteutuksessa on tehty osin päällekkäistä työtä, ja täytäntöönpanon tehokkuutta ovat haitanneet myös epäselvyydet komission roolissa. Suurimpana ongelmana on kuitenkin ollut jäsenvaltioiden vähäinen sitoutuminen tavoitteiden toteuttamiseen.

Valiokunta katsoo, että strategian tavoite on edelleen mitä suurimmassa määrin kannatettava. Ilman kilpailukykyistä taloutta emme kykene ylläpitämään nykyistä hyvinvointimalliamme, johon lähitulevaisuudessa tulee kohdistumaan uusia merkittäviä haasteita erityisesti väestön ikääntymisen ja vähentymisen muodossa.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kuitenkin merkittävää asennemuutosta jäsenmaissa samoin kuin toimintatapojen uudelleenharkintaa. Tosiasiana täytyy myös ottaa se, että 25 jäsenmaan on vaikeaa edetä samaan tahtiin jokaisella strategian osa-alueista. Unionilla tulee olla toisaalta kyky asettaa kansallisia, räätälöityjä tavoitteita ja toisaalta myös miettiä, millä sektoreilla eteneminen on nykytilanteessa ensiarvoisen tärkeää.

2. Vahvuudet ja heikkoudet

Euroopan unioni

EU:n tämän hetkisinä ongelmina voidaan laajasti nähdä julkisen talouden epätasapaino, jota kuvastaa parhaillaan käynnissä oleva keskustelu Euroopan vakaus- ja kasvusopimuksen tulevaisuudesta. Ongelmana on myös hidas työllisyyskehitys sekä tuottavuuden merkittävästi hitaampi kasvu erityisesti perinteisessä teollisuudessa ja palvelualoilla kuin tärkeimmällä kilpailijalla Yhdysvalloilla. USA:n lisäksi EU on menettänyt kilpailuasemiaan myös suhteessa Kiinaan ja Intiaan.

Yksittäisinä syinä tilanteeseen on mainittu alhaiset investoinnit ja informaatio- ja kommunikaatioteknologian heikompi hyödyntäminen. Siihen vaikuttavat myös mm. sääntelyn epäselvyydet, rahoitusmarkkinoiden heterogeeninen rakenne ja vähäisempi panostaminen osaamiseen.

EU:n sisämarkkinat eivät toimi niin kuin pitäisi. On vaikeaa nähdä, että EU voisi kyetä puolustamaan tai saavuttamaan menetettyä asemaansa maailmantaloudessa, jos sen sisäistä integraatiota vaivaavat monet puutteet. Yhteisötason sääntelyn kehittäminen on vaillinaista monilla talouden kannalta keskeisistä politiikkaloh-

koista, kuten rahoitusmarkkinoilla. Lisäksi on suuri joukko yksittäisiä aloja, kuten palvelukauppa, energiamarkkinat, immateriaalioikeudet ja julkiset hankinnat, joilla tarvittaisiin yhteisötason uudistuksia. Niilläkin sektoreilla, joilla on saatu aikaan yhteisiä sääntöjä, kuten rahoituspalveluiden osalta, on kansallinen täytöntöönpano luvattoman hidasta.

Suomi

Suomi on profiloitunut viime vuosina useissa kansainvälisissä kilpailukykytutkimuksissa maailman kärkijoukossa, useissa jopa parhaana. Myös Lissabonin strategian indikaattoreilla mitaten olemme EU:n kilpailukykyisimpiä maita. Vaikka käytettyjä indikaattoreita ja niiden korrelaatiota todelliseen kilpailukykyyn voidaan perustellusti kritisoida, antavat saadut tulokset kuitenkin selvät viitteet siitä, että toimenpiteemme ovat olleet perustaltaan oikeansuuntaiset. Vahvuksinamme voidaan pitää koko väestön hyvää perusosaamista, teknologiamyönteisyyttä, markkinoiden avoimuutta ja turvallisia yhteiskuntaoloja. Parantamisen varaa kuitenkin on, ja meidän tulee myös kyetä varautumaan uusiin, nopeisiin muutoksiin kansainvälisessä ja kansallisessakin viitekehyksessä.

Suomen haasteet liittyvät erityisesti globalisaatioon, osaamiskilpailuun sekä väestön ikääntymiseen ja vähentymiseen. Valiokunta näkee Suomen yhtenä tärkeänä vahvuutena kyvyn mukautua uusiin olosuhteisiin. Tämä taito on nopeasti muuttuvassa ympäristössä entistäkin tärkeämpi. Pienenä taloutena emme pysty muuttamaan uusia suuntauksia, mutta meidän tulee nopeasti kyetä muuttamaan toimintatapojamme siten, että saamme niistä kannaltamme parhaimman hyödyn irti.

Tämä koskee myös globalisaatiota. Yrityksemme tulevat jatkossakin etsimään kasvua kolmansien maiden markkinoilta ja intressissämme on tukea tätä pyrkimystä. Tältä osin on tärkeää tehdä ero kansantaloudellisen suhteellisen kilpailuedun parantamisen ja yritysten kilpailukyky välillä. Vaikka kansallinen kilpailukykyemme kasvaisi, se ei välttämättä tarjoa yrityksille paramppaa toimintaympäristöä 3. markkinoilla.

Tullitariffien laskun myötä näillä markkinoilla kauppaa haittaavat kasvavassa määrin erilaiset ei-tariffiariset kaupan esteet, joiden vähentämiseen ja ennalta estämiseen tarvitaan niin kansallisia kuin kansainvälisiäkin toimia.

Sekä kansainväliset että kansalliset selvitykset ovat tuoneet esille myös selkeitä puutteita, joista korkea työttömyys ja sen painottuminen erityisesti vähemmän koulutettuun väestöosaan on vaikeimmin ratkaistavia ongelmiamme. Maamme pieni koko ja syrjäinen sijainti ei ole omiaan helpottamaan talouden kasvua. Emme tule toimeen yksinämme, vaan olemme riippuvaisia muista. Investoinnit, niin oman teollisuutemme kuin ulkomaisetkin, ovat alhaiset, eivätkä viimeaikaiset selvitykset lupaa niihin merkittävää kasvua. Tuottavuus on erityisesti palvelusektorilla eurooppalaista keskitasoa. Informaatioteknologian tuottamisessa olemme hyviä, mutta sen hyödyntämisessä on tehostamisen varaa niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla. Vaikka yleinen koulutustaso on Suomessa hyvä, alamme jäädä jälkeen huippuosajien suhteen. Vaarana onkin, ettei rajojemme ulkopuolelle siirry vain tuotanto vaan enenevässä määrin myös tuotteiden suunnittelutyö. Tätä uhkakuva lisää kehittyvien maiden erikoistuminen Suomelle perinteisesti tärkeillä vientialoilla.

3. Keinot

Niin EU-tasolla kuin kansallisestikin on viimeaikoina valmistunut mittava määrä erilaisia kilpailukykyyn liittyviä selvityksiä. Viimeisimmät näistä ovat Wim Kokin työryhmän Lissabonin strategiaan liittyvä raportti ja kansallisella tasolla Suomi maailmantaloudessa -selvityksen lopuraportti. Viimeisimpänä on juuri valmistunut komission tiedonanto Lissabonin välitarkastelua varten.

Kokin raportti

Raportissa painotetaan voimakkaasti jäsenmaiden hallitusten poliittisen sitoutumisen tarvetta, jotta yhdessä päätetyt uudistukset kyettäisiin saattamaan voimaan. Merkittävä osa tarvittavista toimenpiteistä kun kuuluu edelleen jäsenval-

tioiden kansalliseen toimivaltaan. Työryhmä esittää kehittämistoimia viidellä osa-alueella, jotka ovat: 1. osaamisyhteiskunnan ja erityisesti tietoyhteiskunnan rakentaminen, 2. sisämarkkinoiden loppuunsaattaminen, 3. yritysilmapiiirin parantaminen, 4. työmarkkinoiden uudistaminen ja 5. kestävän kehityksen edellytysten vahvistaminen.

Tavoitteena tulee olla tietoon ja osaamiseen perustuva yhteiskunta. Euroopan houkuttelevuutta tutkijoille ja tieteenharjoittajille tulee lisätä. T&K-toiminta tulee nostaa etusijalle ja edistää tieto- ja viestintäteknologioiden käyttöä.

Sisämarkkinoita tulee kehittää edelleen tavaroitten ja pääoman vapaan liikkuvuuden takaamiseksi sekä palvelujen sisämarkkinoiden luomiseksi.

Parempaan yritysympäristön takaamiseksi tulee vähentää hallinnollista taakkaa, parantaa lainsäädännön laatua sekä helpottaa ja nopeuttaa uusien yritysten perustamista.

Työmarkkinoiden ja sosiaalisen koheesion osalta esitetään työllisyyttä käsitelleen työryhmän (Wim Kok I) suositusten nopeaa täytäntöönpanoa. Samoin tulee panostaa elinikäiseen oppimiseen ja saada aikaan aktiivista ikääntymistä tukevia strategioita.

Ympäristön osalta painotetaan ekotehokkaiden innovaatioiden edistämistä ja ekotehokkuuden johtavan aseman vahvistamista. Tulisi myös edistää sellaisia toimintatapoja, jotka johtavat ekotehokkuuden kautta pitkäaikaisiin ja kestäviin parannuksiin tuottavuudessa.

Valiokunta katsoo, että työryhmä on ansiokkaasti analysoinut nykytilaa ja sen puutteita. Kuten valtioneuvostokin kannassaan toteaa, raportin heikkoutena voi pitää konkreettisten muutosesitysten samoin kuin globaalin näkökulman vähäisyyttä. Globaalin kilpailun kannalta on olennaista, että EU:ssa seurataan tarkasti globaalissa ympäristössä tapahtuvia muutoksia ja otetaan muutokset myös huomioon omassa toiminnassa. EU:n tulee aktiivisesti edistää kansainvälisen kaupan vapauttamista ja yhteisten pelisääntöjen luomista. Multilateraaliset järjestelyt, kuten WTO, ovat tämän työn ensisijaisia foorumeja.

*Suomi maailmantaloudessa -selvityksen lop-
puraportti*

Raportissa hahmotellaan kansallista globalisaation hyödyntämisstrategiaa, joka perustuu osaamisen vahvistamiseen, talouden ja yhteiskunnan avoimuuden lisäämiseen ja erityisesti aktiiviseen muutosvalmiuteen.

Näiden kaikkien osalta raportti sisältää laajan joukon esityksiä lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteiksi mm. koulutusjärjestelmän, tiede- ja teknologiapolitiikan, kansainvälistymisen ja tuottavuuden kasvun osalta.

Talousvaliokunta nostaa näistä esille erityisesti innovaatiopolitiikkaan, yritys ympäristön kehittämiseen, osaamiseen ja kansainvälistymiseen liittyvät toimenpide-ehdotukset. Kaikki nämä ovat keskeisiä alueita, joissa kansallisin toimin pystymme edistämään kilpailukykyämme.

*Komission tiedonanto kevään 2005 Eurooppa-
neuvostolle*

Komissio painottaa tiedonannossaan vielä Kokin raporttiakin voimakkaammin jatkotyön painopisteen suuntaamista kasvuun ja työllisyyteen. Komissio listaa kolme keskeistä tavoitetta työn pohjaksi: 1. Euroopasta tulee tehdä kiinnostava paikka investoida ja tehdä työtä, 2. Osaaminen ja innovaatio ovat kasvun keskeiset elementit ja 3. EU:n tulee luoda uusia ja parempia työpaikkoja.

Strategiaa tulee uudistaa ns. "eurooppalaisen kasvua ja työllisyyttä edistävän kumppanuuden" kautta. Jotta jatkotyössä edettäisiin, tarvitaan työhön lisää fokusta ja tavoitteisiin täytyy myös nykyistä paremmin sitoutua. Myös toimintatavat kaipaavat yksinkertaistamista. Käytännössä työ pohjautuisi ns. Lissabon-toimintaohjelmaan, joka sisältäisi listan yhteisötason toimenpiteistä sekä suosituksia kansallisiksi toimenpiteiksi. Toimintaohjelman puitteissa jäsenmaat laatisivat kansalliset Lissabon-toimintaohjelmat.

Komission ehdotus Lissabon-toimintaohjelmaksi sisältää kymmenen avainalaa, joihin strategian täytäntöönpanossa tulisi jatkossa keskittyä. Nämä kattavat mm. sisämarkkinoiden laa-

jentamisen ja syventämisen, eurooppalaisen ja kansallisen sääntelyn parantamisen, avoimien ja kilpailukykyisten markkinoiden turvaamisen niin EU:ssa kuin sen ulkopuolellakin, T&K-pa-
nostuksen lisäämisen, innovaatioiden tukemisen, vahvan eurooppalaisen teollisuus pohjan tukemisen sekä työn vetovoiman lisäämisen ja sosiaaliturvajärjestelmien nykyaikaistamisen.

Yksittäisinä toimenpiteinä komissio ehdottaa mm. sektorikohtaisten kilpailuosuhdeselvitysten tekemistä erityisesti energia- ja telesektoreilla sekä rahoituspalveluiden osalta. Innovaatioita vauhdittamaan ja public-private-yhteistyötä lisäämään esitetään perustettavaksi innovaatiokeskuksia, joiden puitteissa toimisivat sekä korkean teknologian yritykset että korkeakoulut. Komission uusi avaus on myös esitys eurooppalaisen teknologiainstituutin perustamisesta.

Komissio ehdottaa merkittäviä muutoksia Lissabonin strategian hallinnointiin. Hallinnointimekanismi perustuisi integroituun lähestymistapaan, joka nivoisi yhteen makrotaloutta, mikrotaloutta ja työllisyyspolitiikkaa koskevat rakenteet. Käytännössä tämä merkitsisi, että nykyisten useiden kansallisten raporttien sijasta laadittaisiin vuosittain yksi kansallinen toimintaohjelma. Kansalliset parlamentit osallistuisivat tiiviisti toimintaohjelman valmisteluun. Myös EU-tasolla laadittaisiin toimeenpanon seurannan osalta vain yksi vuosittainen raportti.

4. Johtopäätökset

Edellä olevasta käy selkeästi ilmi, ettei EU ei ole tällä hetkellä lähelläkään niitä tavoitteita, jotka se asetti itselleen viisi vuotta sitten. Nyt tarvitaan nopeita toimia sekä EU:n että kansallisella tasolla. Valiokunta tukee valtioneuvoston komission tiedonantoa myötäväää kantaa, jonka mukaisesti strategian toimeenpanossa tulee erityisesti painottaa työllisyyttä ja talouden kasvua tukevia toimia. Tämä ei tarkoita strategian muiden ulottuvuuksien unohtamista, vaan tulevien toimenpiteiden tulee olla niin ympäristön kuin sosiaalisen koheesionkin näkökulmasta kestäviä.

Sisämarkkinat

Valiokunta painottaa erityisesti sisämarkkinoiden jatkokehittämisen tärkeyttä. Henkilöiden, tavaroiden ja palvelujen vapaan liikkuvuuden tavoitteesta ollaan vielä kaukana. Mitä laajemmaksi ja syvemmäksi integraatio on edennyt, sitä vaikeammaksi prosessi on muodostunut. Palvelukauppaan, energiamaarkkinoihin ja immateriaalioikeuksiin liittyvät säädöshankkeet ovat tästä valitettavan hyviä esimerkkejä. Vaikka yleisesti on tunnustettu, että esimerkiksi palvelukaupan avaaminen on yksi keskeinen tekijä talouskasvun kannalta, etenee tämä työ erittäin hitaasti. Säädösvalmisteluun siirryttäessä jäsenmaiden yhteiskuntarakenteiden, talouksien ja kulttuurienkin erilaisuus alkaa vaikuttaa eikä yhteistä näkemystä muutoksen suunnasta tahdo löytyä. Lissabonin tavoitteiden saavuttamisen kannalta keskeistä onkin kysyä, kuinka syvään integraatioon laajentunut EU on nykyisellään kykenevä ja valmis.

Riippumatta siitä, mitä tähän kysymykseen vastataan, on EU edelleen Suomen kannalta tärkein markkina-alue. Näin tulee olemaan jatkossakin, vaikka globalisaatiokehitys on jo avannut ja tulee toivottavasti enenevässä määrin avaamaan uusia vientimarkkinoita yrityksillemme myös EU:n ulkopuolelta. Suomen intressissä on pyrkiä voimakkaasti kehittämään EU:n sisämarkkinoita. Esimerkiksi palvelukauppadirektiivin osalta Suomen kanta on ollut tätä prosessia tukeva tietyin eduskunnan asettamin reunaehtoin. Jäsenmaana olemisen huonosti toimivassa EU:ssa saattaisi muodostua enemmänkin riipaksi kuin hyödyksi. Valiokunta näkeekin, että Suomen tulisi sisämarkkinoiden kehittämisen osalta osoittaa EU:ssa selkeää johtajuutta.

Taloudelliset ulkosuhteet

Vaikka sisämarkkinoiden kehittämisen tulee olla ensisijainen tavoite, ei tässä työssä onnistuta, jollei muutoksia globaaleilla markkinoilla kyetä vähintäänkin seuraamaan. Tälläkin sektorilla tulisi tosin nykyistä vielä aktiivisemmin osoittaa muutosjohtajuutta. EU:n aloitteellisuus olisi tarpeen esimerkiksi Dohan kauppaneuvottelukierroksen loppuunsaattamiseksi. Samoin tulisi nykyistä

paremmin hyödyntää myös EU:n lähellä olevat markkina-alueet, kuten Venäjä. Suomen intressissä onkin saada lisää konkretiaa esimerkiksi EU:n Pohjoisen ulottuvuuden strategian täytäntöönpanoon.

WTO:n rooli kansainvälisen kaupan sääntöjä luovana järjestönä on tärkeä. Käytännön työssä ja yksittäisten yritysten kannalta EU:n kahdenvälinen ja alueellinen yhteistyö tulee kuitenkin korostumaan jatkossa nykyistäkin enemmän. Kauppaa tulisi pystyä kehittämään ja ongelmia ehkäisemään suoralla vuoropuhelulla. Toimivien rakenteiden luomisessa EU:lla on vielä huomattavasti työtä edessään.

Yritysten verkottuminen EU:n rajojen ulkopuolelle samoin kuin tytäryhtiötalouden yleistyminen tulisi ottaa nykyistä paremmin huomioon myös yhteisöainsäädäntöä valmisteltaessa ja sen vaikutuksia arvioitaessa.

Strategian toteuttaminen ja seuranta

Valiokunnan näkemyksen mukaan komission tiedonanto on askel oikeaan suuntaan. Jatkotyötä tulee keskittää ja pääpainon siirtyä varsinaiseen toimintaan erilaisen hallinnonin ja raporttien käsittelyn sijasta. Hienot suunnitelmat jäävät kuitenkin vain hyviksi ajatuksiksi, elleivät EU:n jäsenvaltiot nykyistä huomattavasti paremmin sitoudu tavoitteiden täytäntöönpanoon.

Tämä asettaa strategian hallinnollisen toimeenpanon ja erityisesti sen seurannan erittäin tärkeään asemaan jatkotyön onnistumisen kannalta. Valiokunta katsoo, että ehdotus kansallisesta toimintaohjelmasta, parlamenttien ja sidosryhmien sitominen sen valmisteluun ja raportoinnin yksinkertaistaminen ovat selkeitä parannuksia nykytilaan. Toimintaohjelmat tulevat kuitenkin edesauttamaan työtä vain, jos ne kyetään riittävällä tavalla fokusoimaan tärkeimpiin toimiin. Komission laatima suunnitelma yhteisötason kymmenen keskeistä politiikka-aluetta kattavaksi toimintaohjelmaksi ei valiokunnan näkemyksen mukaan täysin tätä kriteeriä täytä. Puolensataa sivua käsittävää ohjelmaa tulisi vielä työstää ja keskittää konkreettisiin toimiin, joiden osalta selkeästi määriteltäisiin, mitä tehdään, kuka tekee ja milloin tekee.

Komissio ei ole tiedonannossaan ottanut selkeää kantaa avoimen koordinaation jatkokehittämiseen. Tämä on valitettavaa, sillä ilman tehokasta seurantajärjestelmää strategian toimeenpääntöön ei saada riittävää dynamiikkaa. Valiokunta pitää hyvänä Kokin raportissakin esilletuotua ajatusta tiettyihin indikaattoreihin sidotuista, kaikki EU-maat kattavista tulostauluista.

Kansalliset tavoitteet

Suomen osalta valiokunta katsoo, että kansallisten tavoitteidemme tulee olla huomattavasti Lissabonin tavoitteita kunnianhimoisemmat selviytyäksemme globaalimarkkinoilla.

Suomi maailmantaloudessa -selvityksen lopuraportti antaa jatkotyöhön erittäin hyvän pohjan. Suurena haasteena tällä tiellä valiokunta näkee omalla sektorillaan erityisesti yritys ympäristön kehittämisen. Suotuisten toimintamahdollisuuksien luominen yrityksille edellyttää mm. kasvuyritysten tukemista, osaamisen turvaamista, T&K:n hyödyntämistä ja kansainvälistymisen edistämistä. Kauppa- ja teollisuusministeriön johdolla on viime vuoden aikana valmistunut useita tähän liittyviä hyviä kehittämissuhteita. Valiokunta haluaa tässä yhteydessä painottaa erityisesti AISP-strategian (Aloittavien innovaatioyritysten siemenrahoituksen ja palvelujärjestelmän uudistamisstrategia) nopeaa täytäntöönpanoa. Valiokunta katsoo, että innovatiivisuus tulee tässäkin yhteydessä käsittämään laajasti siten, että se koskee luovia ratkaisuja, liittyvät ne sitten teknologiaan, palveluihin tai vaikkapa muotoiluun.

Riskirahoituksen turvaamisen rinnalla on uusien innovatiivisten yritysten syntyminen samoin kuin jo olemassa olevien yritysten kasvun kannalta erittäin tärkeää, että kykenemme turvaamaan huippuosaamisen ja huippuosaajien saannin ja pysymisen Suomessa.

Lausunto

Lausuntonaan talousvaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy edellä olevin näkemyksin valtioneuvoston kantaan painottaen erityisesti:

- Lissabonin tavoitteiden saavuttaminen on nykytilanteessa jopa tärkeämpää kuin niitä asetettaessa. Suomella on hyvät valmiudet osoittaa jatkotyössä erityistä aktiivisuutta.

- Tavoitteiden saavuttamista voidaan huomattavasti edesauttaa tehostamalla strategian toteuttamistapaa. Komission tähän liittyvä esitys yhdestä raportista on erittäin kannatettava.

- Koska nopeat toimet ovat tarpeen, on työ nykytilanteessa aiheellista keskittää taloutta ja työllisyyttä tukeviin toimiin.

- Uusien säädöshankkeiden tulee nykyistä paremmin keskittyä kilpailukyvyn kannalta olennaisimman lainsäädännön kehittämiseen. Nykyinen säädöstulva ruuhkauttaa kansallisen päätöksenteon ja on omiaan hidastamaan Lissabonin tavoitteiden saavuttamista.

- EU ei voi keskittyä vain sisämarkkinoiden kehittämiseen, vaan tässä työssä on erittäin tärkeää ottaa huomioon kansainvälisessä toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset ja pyrkiä myös itse vaikuttamaan niihin. Taloudelliset ulkosuhteet tulisi nähdä yhtenä olennaisena kasvun veturina. Tässä yhteydessä tulisi ottaa huomioon esimerkiksi Pohjoisen ulottuvuuden strategian tarjoamat mahdollisuudet.

- Kansallisten tavoitteidemme tulee olla Lissabonin tavoitteita huomattavasti kunnianhimoisemmat. Suotuisan yritysympäristön kehittämiseen tulee jatkotyössä kiinnittää erityistä huomiota niin kansallisella kuin EU-tasollakin.

Helsingissä 18 päivänä helmikuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jouko Skinnari /sd	Jere Lahti /kok
vpj.	Jari Leppä /kesk	Klaus Pentti /kesk
jäs.	Arto Bryggare /sd	Antti Rantakangas /kesk
	Sari Essayah /kd	Martin Saarikangas /kok
	Reijo Kallio /sd	Sari Sarkomaa /kok
	Esko Kiviranta /kesk	Juhani Sjöblom /kok
	Martti Korhonen /vas	Oras Tynkkynen /vihr.
	Seppo Lahtela /kesk (osittain)	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Kulovesi.